

מִנְן וּמָאן הוּא רְחִימָךְ שְׁפִירָא בְּרִיּוּתָא,
אָרום בְּגִינְיָה סְפִית מְדוּר אַרְיֻתָא.
(פיוט 'אקדמות')

פיוט "מנן ומאן הוא רחמך שפירא בריוותא"

בתוספת שיר מקביל בלשון הקודש

הרב יהושע מנחם בלושטיין

מִנְן וּמָאן | הוּא רְחִימָךְ, יוֹסֵף שְׁלוֹם | יוֹשֵׁב אֶהְלֵתָּא ?

דְּמָאת שְׁנָתָא | בְּרָצִיפוּתָא, דְּבִקְתָּ וְאַשְׁתַּדְלָתָּ | לְחוּד בְּאוּרֵיתָא.

שְׁבוּעָן וִירְחָתָא | בְּלֹא אִפְסָקוּתָא, כְּלִפְתָּךְ שְׁקַעְתָּ | וְכָל מַעֲיִנְתָּא.

לֹא תְהִי־לָךְ | מִדְעָם בְּעוֹלָמָךְ, בְּר מְאֻרָבַע | אַמּוּת הִלְכָתָא.

מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, הָרַב יוֹסֵף שְׁלוֹם אֶלְיָשִׁיב? מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, יוֹשֵׁב הָאֶהְלִים?

שְׁמֹאָה שְׁנִים אַרְכּוֹת וְרָצוּפוֹת, דְּבִקְתָּ וְהִתְיַגַּעְתָּ רַק בְּתוֹרָתוֹ.

שְׁבוּעוֹת וְחֻדָּשִׁים לֹא כָל הַפְּסָקָה, כָּל כְּתוּד שְׁקַעְתָּ וְכָל מַעֲיִינִיד.

לֹא הָיָה לָךְ מְאוּמָה בְּעוֹלָמָךְ, מִלְבַּד אַרְבַּע אַמּוּת שֶׁל הִלְכָה.

מִנְן וּמָאן | הוּא רְחִימָךְ, לוי יִצְחָק | הַמְצִיד בְּזִכּוּתָא ?

דְּלִפְקוּדֵי רִגְגָתָא | כְּלִית לְדְּבִקוּתָא, בִּידִידוּתִיָּה חֲשַׁקְתָּ | שְׁחַרְתָּ לְקִרְבוּתָא.

זְקוּקִין דְּנוּרָא | וְכַעֲרוּיִן דְּאַשָּׁא, רְשָׁפִיךָ רְשָׁפִי־אַשָּׁא | סְגִיָּאָה רְחִימוּתָא.

אַהֲבַת עוֹלָם | מְכַסֵּיָא פְּשַׁע־בְּנִין, מְקַלְקֵלֵת שׁוּרְתָא | מִתְבַּרְתָּ מְחִיצָתָא.

מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, רַבִּי לוי יִצְחָק מְבַרְדִּיטְשׁוֹב? מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, סְגִיגוֹרֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל?

שְׁלִמְצוּתֵי עֲרָגָתָא, כְּלָתָה נִפְשְׁךָ לְדְּבִקוּתוֹ, לְהִתְעַנֵּג עַל אַהֲבָתוֹ חֲשַׁקְתָּ, שְׁחַרְתָּ לְקִרְבּוֹתוֹ.

כְּמוֹ לִפִּיד שֶׁל אֵשׁ נִדְמִית, אֵשׁ בְּעֵרָה בָּךְ, גִּיּוֹצֵי תְשׁוּקָתְךָ רְשָׁפִי, אַהֲבָתְךָ רַבָּה הָיְתָה.

אַהֲבַת עוֹלָם, הַמְכַסֶּה עַל כָּל פְּשָׁעִים, הַמְקַלְקֵלֵת אֶת הַשׁוּרָה, וּמִשְׁבַּרְתָּ כָּל מִחְצָה.

מִנְן וּמָאן | הוּא רְחִימָךְ, מִתְתִּיָּהוּ רִישׁ־מַחְתָּרָתָא | וְכָל חֲבוּרָתָא ?

אָרום מְגוּ | תְּקוּף אֶתְקַשְׂרוּתְכוֹן, בְּעִינֵי דְשִׁטְנָא | שְׁדִיתוֹן גִּירָתָא.

וּבְעֵידִין עֲקוּתָא | דְּעַל אֲדָמָתָא, לֹא אֶתְרַפִּיתוֹן | אוּף לְשַׁעְתָּא.

לֹא אֶתְחַשְׁבִּיתוֹן | בְּכָל קוּרְתָא, וְנִפְשִׁיכוּ כְּלִילָא | בְּלֶהֱב הַעֲלָתָה.

מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, רַבִּי מִתְתִּיָּהוּ גִלְמוֹן? מַה דּוֹדְכֶם מְדוּד, חֲבֵרֵי הַמַּחְתָּרֵת הַחֲסִידִית?

שְׁאִפְלוּ בְּזִמְנִים הַקְּשִׁים בְּיוֹתֵר שְׁהִיוּ מְעוּלִים, אִף לְשַׁעָה קְלָה מְעוּבֻדְתוֹ לֹא הִתְרַפִּיתֶם.

מוֹל הַשָּׁטָן בְּעֶצְמוֹ בְּגִבּוּרָה עֲמוּדָתֶם, וְלִהְתְּגָרוֹת בּוֹ לִרְגַע לֹא פָּחַדְתֶּם.

לֹא הִתְחַשְׁבִּיתֶם כָּלל בְּכָל הַסּוּבָב אֲתֶכֶם, וְאֵת נִפְשְׁכֶם כְּשֶׁהָיָה טְהוּרָה וְזָכָה הַשְׁבֵּתֶם לֵאלֹקֵיכֶם.

מִנְן וּמָאן | הוּא רְחִימָךְ, יִשְׂרָאֵל מְאִיר | שְׁלִימָא דְמַהֲיִמְנוּתָא ?

דְּלִפּוּרְקִנְיָה שְׁבָרָתָא | יַחֲלָת לִישׁוּעָתָא, גְּלוּת שְׁכִינְתִּיָּה־כְּאַבְתָּא | וְאַשִּׁידֵת דְּמַעְתָּא.

חֲצָנְךָ נְעֻרָתָא | קְלָמוּסְךָ שְׁנִין־שְׁנָנְךָ, סְפָרִים אִין־קֶץ | הוֹלְכָתָ לְקַצּוּתָא.

בְּאַרְח מִיִּשְׂרָאֵל | סְגִיָּת בְּשִׁלְמוּתָא, נְקִי־כַפִּים בְּרִלְכָב | וּשְׁפִל־בְּדַעְתִּיָּה כְּתוּלַעְתָּא.

מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְאִיר הַכְּהֵן? מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, הַחֹפֵץ בַּחַיִּים?

שְׁכָל חַיִּיד שְׁבָרָתָא לְגֵאֲלָתוֹ, וְכָל יְמִיד יַחֲלָת לִישׁוּעָתוֹ, צַעְרוֹ לְנִפְשְׁךָ הַכְּאִיב, עַד דְּמַעוֹת הַדְּאִיב.

לְמַעַנֵּי קְלָמוּסְךָ נְטוּלָתָא, וְשָׁנִים רַבּוֹת כְּתִבְתָּ, סְפָרִים אִין חֵץ, מִכְּפָר לְכָפָר נִשְׁאָת.

בְּדַרְבּוֹ הַיִּשְׁרָה צַדִּיקָתָא בְּתִמְיוּמוֹת, עֲלִית מַעְלָה מַעְלָה בְּמַעְלֹת הַשְּׁלֵמוֹת.

מִנְן וּמָאן | הוּא רְחִימָךְ, מְנַחֵם מְגִדָּל | עֲמוּדָא דְאַשְׁתָּא ?

דְּאַמְתוּתִיָּה סְתִימָתָא | אֶסְעֵרֵת כְּלִי־נִפְשְׁךָ, וְאַבְתְּרָה שְׂאגָתָא | כְּכַפִּיר אַרְיֻתָא.

לְקִרְבָּא רִבְיִיתְקִיָּה | נִפְקָת בְּכָל־כְּתוּדָךְ, מְקַשְׁטָא דִילָךְ | לֹא־זַעַת כְּנִימָתָא.

שְׁמִיָּא עֲבָדָתָא | מְאֻרָעָא וְאַרְקָתָא, חֲרָדַת אֱלֹקִים | אַחֲדָרָת בְּלִבְתָּא.

מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, רַבִּי מְנַחֵם מְגִדָּל מְקַאצֵּק? מַה דּוֹדָךְ מְדוּד, עֲמוּד הָאֵשׁ?

שְׁאִמְתָּתוֹ הַנְּעֻלָּמוֹת אֶת נִפְשְׁךָ הַסְעִירָה, וְאַחֲרֶיהָ כָּל יְמִידָא בְּאַרְיָה יִשְׁאָג רַדְפָּתָא.

עַל עוֹלָם הַשָּׁמַר מְדַשֶּׁת מְלַחְמָה, וּמוֹ הָאֱמוּת שְׁבִלְבָדָא לֹא וְזַת כְּמוֹלָא נִימּוּא.

גְּשָׁמִיּוֹת לְרוּחָנִיּוֹת חֲתָרָתָא לְהַפִּיד, חֲרָדַת אֱלֹקִים הַחֲדָרָתָא בְּלִבְבוֹתָא.

מִנְן וּמָאן | הוּא רְחִימָךְ, קְדוֹשׁ אֶהְרֵן | מְנוּפֵת דְּרָתָא ?

אָרום מדבקותיה | קדישא עלאה, לא אסחת | מעולם דעתא.
כל ארתך | ליה מסרת, ורמ"ח אברך | שוית מרפכתא.
לעיר וקדיש | בריןך נדמית, הדרא דלא אפשר | למפרט בשפותא.

מה דודך מדוד, רבי אהרן מבבל? מה דודך מדוד, מופת הדורות?
שמדבקותו העילאית, הקדושה והטהורה, לא הסחת דעתך, ולא הסרת מחשבתך.
כל תנועותיך לו מסרת, ואת רמ"ח אברך מרובה שוית.
למלאך אלקים בתארך נדמית, הוד והדר שלא נתן לתארים.

מן ומאן | הוא רחיקך, איצ'לה פרישא | לאָר בגבורתא?
דמפחדיה סמרשךך | מדיניה רעדגופך, חילורעדה אחוזך | פלצות ובעתה.
ימן דממת | כלמכילן שברת. נפשך עבדת | בששת כלרעותא.
מוסריה דרשת | בשפון דלקתא, שלימו דדקדוקא | סגיא זהירותא.

מה דודך מדוד, רבי איצ'לה בלאר? מה דודך מדוד, איש הידאה?
שמפחדו סמר בשךך, מדינו רעד גופך, חיל ורעדה אחוזך, פלצות ובעתה.
ימים שלמים שתקת, כל מדה רעה שברת, נפשך עבדת, ועליה שלטת.
מוסרו דרשת בשפתיים דולקות, ובמצותיו נשמרת בתכלית הזהירות.

מן ומאן | הוא רחיקך, פלוני אלמוני | חר מן רחיקתא?
דעל מדבח | אמתותיה אקרבת, רוב חלמתא | וכל תכניתא.
ולכל משפחתא | שכניא וחרבתא, בגין דחילותיה | אפנית קדלתא.
לקשיין הספנת | בבצין לאבחת, כל הון ביתך | יתבת באהבתא.

מה דודך מדוד, בעל התשובה האלמוני? מה דודך מדוד, הרחוק שנתקרב?
שעל מזבח אמתתו זבחת והקרבת, את רוב חלומותיך ואת כל תכניותיך.
ולכל משפחתך שכניך וחרבך, מופני יראתו ערף הפנית.
לקשיים הספנת, בבציות לא בחלת, כל הון ביתך באהבה נתת.

מן ומאן | הוא רחיקך, נחמן ברשמיחה | מן קור חכמתא?
דבצליה חסית | ימם ולילותא, ובתריה דלקת | לטורן וחקלתא.
ליה שפכת | כל לבתא, ויתיה צבית | כל יומתא.
לפלחניה התמסרת | מטל טליותא, תקוף פשיטותא | ועוזו תמימותא.

מה דודך מדוד, רבי נחמן מברסלב? מה דודך מדוד, רבנו הקדוש?
שבצל כנפיו חסית ימים וגם לילות, ואחריו רדפת להרים ולשדות.
בפניו שפכת תדיר את כל לבך, ואותו חפשת כל ימך.
לעבודתו התמסרת משחר ילדותך, בפשיטות ותמימות בתשוקה ובשמחה.

מן ומאן | הוא רחיקך, אליעזר זעירא | בעל מחשבתא?
דמגו קבלת | גיהנם תלגותא, מהימנותיה נטרת | עשרין שנתא.
ויציאתא כביאתא | שלם בכלתא, חבל לאהשתכח | תקוף להטותא.
לא ותרף | על שערתא, ולא הרהרת | בשאלתא.

מה דודך מדוד, רבי אליעזר ננס? מה דודך מדוד, בעל המחשבה?
שמותוך אפלת גלות סביר החשוכה, עשרים שנים תמימות אמונים לו שמרת.
שלם לשם נכנסת, ושלם משם יצאת, שאיפותיך לא השתנו, התלהבותך לא פחתה.
לא הסכמת לותר אפלו על שערך, ומעולם לא היתה לך כל שאלה.

מן ומאן | הוא רחיקך, חכם עובדיה | רב פללתא?
דהדר שמיה | ויקר אוריתיה, בנשמתך נגע | ואדיר שינתא.
ובגין חדאמצותא | וכלחדא נשמתא, רגלך כתת | אוף לקצותא.
עתיד ואונך | יקרך וכלדילך, מסרת ברעותא | והדרת עטרתא.

מה דודך מדוד, הרב עובדיה יוסף? מה דודך מדוד, רב הפעלים?
שכבוד שמו ללבך נגע, ומעיניך הדיר שינה.
אף בשביל נשמה נדחת, שתקים מצוה אחת, רגליך כתת, לותר לא הסכמת.
זמנך וכחותיך, כבודך וכל אשר לך, למען שמו מסרת, ועטרה לישנה החזרת.

מן ומאן | הוא רחיקך, אשר רחיקא | נורא תהלתא?
ארום עבורבנוי | יתחייך אקדשת, הפקר כמדבר | יתבייתך שויתא.
לזעקת מן-ורש | אודנך פרייתא, טרם יקראו | הקדמת מחשבתא.

נדבאי אחיית | נשברי אחזקת, כלי מחשבות לבך | למיטב לזולתא.

מה דודך מדוד, רבי אשר פריינד? מה דודך מדוד, איש הקדש והמעש?
שלמעו בניו הקדשת את חייד, והפך עבדו מסרת את ביתך.
לזעקת אביו ודל כרית את אזניך, את צרכיהם וחסרונם מראש צפו עיניך.
נדבאים החיית, נשברים החזקת, כל מחשבותיך להיטיב לזולתך.

מן ומאן | הוא רחיקך, שמואל ונויל | חולה אהבתא?

דבשעתא דעסקת | באורייתא קדישא, מור נטף | מן שפונתא.

ובדיצתא | ובצרנתא, התענגת והתרפקת | על כל קשיתא.

מאן דלא חמי | הדין חזונתא, לא חזא | מימיה חדותא.

מה דודך מדוד, הרב שמואל שושן? מה דודך מדוד, חולה האהבה?
שבשעה שעסקת בתורתו הקדושה, מור דרור נטף משפתותיך.
ובגיל ובדיצה ובצרנת אין קו, התענגת והתרפקת על כל קשיתא.
מי שלא ראה את המראה הגדול הזה, מימיו לא ראה מהי שמחה.

מן ומאן | הוא רחיקך, אברהם בן אברהם | ממשפחת מלכותא?

ארום בגין | כמיהו דיליה, כלי תפנוקי עלמא | שבקת ונטשת.

ומגו דחקותא | והסתרותא, באורייתא יגעת | ברב חדותא.

עד דלגו | אתון נורא, בנהירו דאנפין | לשמיה קפצת.

מה דודך מדוד, אברהם בן אברהם? מה דודך מדוד, הגרף פוטוצקי?
שבגין כמיהתו שאת לבך בבשה, כל מנעמי עולם עזבת וזנחת.
ומתוך דחק וצער והסתור פנים, בתורתו הגית במאור פנים.
עד שלכבשו האש בשמחה קפצת, ואת שמו הגדול בגויים קדשת.

מן ומאן | הוא רחיקך, ישראל סבא | יודע תעלומתא?

ארום בדיל | אשתמודעותיה, סגפית ובששת | גופך כחישתא.

נהמא ומיא | מפומך קדישא, עצרת ומנעת | משבתא לשבתא.

עינין דילך | זככת וקדשת, כחד מלאכי | דינור נהרתא.

מה דודך מדוד, רבי ישראל אבוהצירא? מה דודך מדוד, הבבא סאלי?
שלמעו קרבתו ובשביל הכרתו, סגפית וענית את גופך הכחוש.
מאכל ומשתה מפיד הקדוש, מנעת ועצרת משבת ועד שבת.
את עיניך הטהורות זככת וקדשת, לקדשת שרפים וחיות הקדש שאפת.

מן ומאן | הוא רחיקך, יצחק אייזיק | הרוצה בשושנתא?

דמגו רחימותיה | דמליא כלי לבך, זמירן עלאין | ליה רחשתא.

וכל דאצית | לקלך רגיא, אתדלק לביה | למיהדר בתיובתא.

שביבא דינורא | להטא בקרבך, נהרי צמאונא | געגועא ותשוקתא.

מה דודך מדוד, רבי יצחק אייזיק מקאליב? מה דודך מדוד, הרוצה בשושנים?
שמור אהבתו שאת כל לבך מלאה, שירים ותשבחות לו שוררת וזמרת.
וכל מי ששמע את קולך הערב והעורג, נדלקה נפשו לדבק אף היא בקונה.
אש לוקטת מלאה את ישותך, נהרי צמאון געגוע והשתוקקות.

מאן הוא | רזא דילכוך, צדיקי וחסידים | נקובי בשמקתא?

דכל דאדכרנא | שבחי שבחיא, מרימא רבא | טפתא זעירתא.

חדא אדתי | נקדתא, שפולי גלימתא | מקצתא דמקצתא.

מאי דיכיל | למדחק קלמוסא, בשורן ארבעתא | ובמלן ספורתא.

מהו הסוד שלכם, הצדיקים והחסידים שהזכרו כאן בשמם?
שכל מה שהזכרנו אודותיכם, אינו אלא טפה מים שבחכם.
נקודה או שתיים מתוך מכלול אישיותכם, נגיעה קלה בשפולי גלימתכם.
מה שהצליח הקלמוס לדחק, בארבע שורות ובמלים ספורות.

מאן הוא | רזא דילכוך, כל זכאי | רחיקתא שפירתא?

חפמי גברי | קדושי טהורי, רבוא רבותא | דלא אפשר בספרתא.

מנהון ידועי | פקיעי שמתא, ומנהון מופלגי | שוכני סתרתא.

ועמהון בינוני | חפצי בקשתא, דתקיני עובדיהו | בעקבי רעותא.

מהו הסוד שלכם, כל דמויות ההוד שהעמיד עם ישראל?

רבו רבבות חכמים וגבורים, עד אין מספר קדושים וטהורים.
מהם מפרסמים אשר בכל הארץ יצא קולם, ומהם נסתרים שלא נודעו מעולם.
ועמקם דורשי ה' רבים, שהישירו אורחותיהם בעקבות הרועים.

מהרחיקמכון מרחיקמא? תמימי יונתא? מהדחילכון מדחילא? שלימי דכיתא?
איךמגו ביצתא? טינא ועפרתא, אתרוממתון באפרשתא? ולאטבעתון בשקעתא?
איךקהלתון למיקם? פשוטא בצורתא, קבלשדולי עלמא? וכל משיכתא?
היכדין לאזלתון? בארץ פלעלמא, סחיפי רוחתא? דמיכי חורתא?

מה נשתנה אהובכם מכל אוהב? מה נתעלה אדונכם מכל אדון?
איך בתוך הבוש לא טבעתם ולא שקעתם, ואיך מתוך הרפש התרוממתם והתעליתם?
איך הצלחתם לעמוד כחומה בצורה, מול פתוי העולם וכל משיכותיו?
איך לא צעדתם בדרך כל באי עולם, הנסחפים עם כל רוח ושינה בחוריהם?

היאך אתנהרו? עיניכון מעינין, למנפר ולמקלט? רמיזא דחכמתא?
מאן שאבתון? ית פחתא, לאלמנשי בציתא? ברית שבועתא?
איככה אתפקחו? אדניכון מאדנין, למרפן ולאצית? הדהודי מנסרתא?
מינסף בכון? תקפא וגבורתא, לנצח לחוץ? דחילא ואימתנוותא?

איך נפקחו עיניכם יותר מחברייכם, למצא בתוך האפלה את האלקות המסתרת?
מהיכן שאבתם את הכחות הכפירים, לא לשכח בארץ נשיה את הברית ואת השבועה?
איך נפקחו אונייכם יותר מחברייכם, לשמוע את הדי בת הקול המנסרת בעולם?
מי נסד בכם תקף וגבורה, לנצח את הצר הגדול והנורא?

מהבער בלבכון? כחיוזא אשתא, דבגיניה עבדתון? שבחפל דאשירתא?
אן היא? רוחא טמירתא, דאפעמת יתכון? לבא ונפשתא?
מאי היא? תשוקתא עלאיתא, דקרקישת בכון? ימם ולילות?
א... ה... אשקראותא קדישתא, דאובילת יתכון? להני פסגתא?

מה היא האש הגדולה שבצורה בלבותיכם, ובגינה עשיתם את כל מעשיכם?
היכן היא אותה רוח טמירה, שהפעיקה אתכם ופעיקה בכל בלכם?
מה היא אותה תשווקה עצומה, ששקשה בלכם יומם ולילה?
איה היא ההשראה העליונה, שהובילה אתכם לאלו הפסגות?

אוף אגן? זעירי חבורתא, בעינן למיקם? עלדנא רזותא.
למבער באשתכון? קדישא עלאה, לארגשא יתרוחכון? כבישתא סתימתא.
למדבק ברחיקמא? מחמד נפשתא, דליה כספתון? על משכבתא.
למקרב לרגיגא? חפו מתיקיותא, דבתריה רדפתון? ברחובות קריתא.

גם אנחנו הקטנים והשפלים, רוצים לעמוד על סודכם הנשגב.
לבער אף אנו באשכם הקדושה, לחוש את רוחכם הטמירה והנעלמה.
לדבק באהובכם מחמד הנפשות, שאליו כספתם על משכבכם בלילות.
להתקרב לדודכם, חכו ממתקים, שאחריו רדפתם עד למרחקים.

למיזע ולמרפת? מדחילכון נורדלקא, דבדיליה שבקתון? כל חמודתא.
לאתקשרא בעלאה? רבושליט עלפלא, דליה פלחתון? בתדירתא.
למספי למלכא? סתים וגליא, אל מסתתר? בכתיוני דרגתא.
למידע ולמחכם? לרחיקמכון קדישא, עלת פלעלתא? וסבת פלסבתא.

לרעד ולפחד מאדונכם אש אוכל, שבגיננו ותרפתם על כל חמודות תבל.
להתקשר בא-ל עליון אשר מלכותו בכל משלה, שאותו עבדתם בכל תנועה ופעלה.
להשיג את אלקיכם הנעלם מכל רעיון, א-ל מסתתר בשפירי חביון.
לדעת ולהכיר את אהובכם הקדוש, עלת כל העלות וסבת כל הסבות.

פלאלין רגשיא? מאוניא והתמסרותא, מתנת שמיא-הו? ארקנן עבדותא?
העובדיכון רברביא? גרמו רבותכון, אודילמא עובדיא? תולדת רבותא?
היכהל פלברנש? למיהן בארחכון? וכלדיעבד כנותכון? היצלח כבקמיתא?
דאחיא תעלומתא? שגיבתא חתימתא, שאלת שאלתא? וחיית חידתא!

הגידו נא! כל רגשותיכם הנאדרים ומעשיכם הנפלאים, מתנת שמים היו, או פרי עבודתכם?
האם מעשיכם הגדולים הם שגרמו לגדלתכם, או שגדלתכם היא שגרמה למעשיכם?
האם יכול כל אחד לעשות כמעשיכם? ומי שיעשה כמעשיכם האם יצליח כמוכם?
זו היא התעלומה הגדולה שבתעלומות, והחדה הסתומה שבחידות!